

NICARAGUA

STEUN HET FSLN

GIRO 3580163 NICARAGUA-COMITE-UTRECHT

Kim Christiaens,
doctoraatsbursaal,
onderzoekseenheid
Moderniteit & Samen-
leving 1800-2000,
K.U.Leuven

Een verdedigingslinie van de revolutie. Nicaraguacomités in België en politieke solidariteit in een transnationaal netwerk (1977-1990)

Nicaragua was medio jaren 1970 een van de vele derdewereldlanden die af te rekenen hadden met structurele problemen zoals armoede, uitbuiting en machtsmisbruik op grote schaal. Net als de andere landen van Centraal-Amerika lag de bananenrepubliek uit het blikveld van de wereld, in de achtertuin van de Verenigde Staten. Voor de meeste mensen in België riep de naam Nicaragua hoogstens associaties op met een exotische schotel of zwoele dans. Op het einde van de jaren 1970 kwam daar echter grondig verandering in, vooral na de val van de Somoza-dictatuur en de daaropvolgende machtsovername door het Sandinistische Front, in de zomer van 1979. Niet alleen trad Nicaragua op de voorgrond van de internationale politiek en media, bovendien groeide het land uit tot een symbool van hoop voor vele derdewereldactivisten en kwamen er overal ter wereld solidariteitsbewegingen tot stand. Ook in België manifesteerde er zich een sterke solidariteit in de derdewereldbeweging en werden talrijke en diverse initiatieven voor het sandinistische Nicaragua op poten gezet. Dé stuwende motor daarvan vormden de Nicaraguacomités die gestalte gaven aan een uitgesproken politieke solidariteit en deel uitmaakten van een transnationaal sandinistisch netwerk. Dertig jaar na de sandinistische machtsovername plaatsden we die bijna volledig uitgestorven comités voor het voetlicht van de geschiedenis en worden ze voor het eerst het voorwerp van historisch onderzoek. Aan de hand van uitgebreid archiefonderzoek en talrijke interviews verklaren we het opmerkelijke ontstaan van de solidariteitscomités en belichten we hun werking en evolutie tot 1990, het jaar waarin er door de verkiezingen in Nicaragua een onverwacht einde kwam aan het bewind van het Frente Sandinista de la Liberación Nacional (FSLN). Daarbij willen we ook nagaan wat het belang was van deze comités en hoe zij zich positioneerden in de toenmalige derdewereldbeweging.

Affiche van het Nicaraguacomité Utrecht met een oproep voor steun aan het FSLN, 1978 (Amsab-ISG)

De sandinistische oppositiebeweging en de uitbouw van een transnationaal netwerk

In 1961 werd in Nicaragua het FSLN opgericht, met als voornaamste stichters Tomás Borge Martínez en Carlos Fonseca Amador.¹ Het Frente verenigde verscheidene Nicaraguaanse guerrillabewegingen die de omverwerping van het door de Verenigde Staten gesteunde Somozaregime en een revolutie naar Cubaans voorbeeld beoogden. De marxistisch geïnspireerde guerrillabeweging verhieft de figuur van de Nicaraguaanse guerrillero Augusto César Sandino (1895-1934) tot symbool van haar strijd voor nationale bevrijding en sociale revolutie, tegen het Amerikaanse imperialisme. Zoals dit het geval was geweest sinds de Somozadynastie in het midden van de jaren 1930 aan de macht was gekomen, kon het regime zich echter handhaven door het repressieve optreden van de Nationale Garde, door financieel machtsmisbruik en de belangrijke steun van de Verenigde Staten. Geconfronteerd met een machtige tegenstander kwamen er in de jaren 1970 strategische discussies binnen het FSLN aan de oppervlakte, zoals die tussen enerzijds Borge en zijn aanhangers, die de nadruk legden op een guerrillastrategie op het platteland, en anderzijds de voorstanders van een proletarische strijd in de steden.² Uiteindelijk was het een derde tendens, de *terceristas*, voorgestaan door Humberto en Daniel Ortega, die de overhand zou halen en die erin zou slagen om een brede oppositiebeweging tegen Somoza tot stand te brengen. Voor hen was het immers cruciaal om alle krachten – zowel nationaal als internationaal – te bundelen en de tegenstellingen te overbruggen. Dat het FSLN kon uitgroeien tot een brede oppositiebeweging was in niet onbelangrijke mate te danken aan het beleid en de terreur van het Somozaregime. Het feit dat na de aardbeving van 1972 de internationale hulp in de zakken van de machthebbers was verdwenen, terwijl de hoofdstad Managua in puin lag en de noodtoestand was afgekondigd, was een belangrijk kantelmoment dat leidde tot de verbreding van het protest.

Voor het FSLN was het al snel duidelijk dat naast een breed binnenlands oppositiefrent ook buitenlandse steun onontbeerlijk was voor een succesvolle strijd tegen het dictatoriale regime. Dat streven naar internationale steun was sterk geworteld in de marxistische traditie van het internationalisme en kwam reeds tot uiting in het historisch programma van het FSLN uit 1969. Het einde van de oorlog in Vietnam in 1975 had daarenboven voor vele sandinisten een inspirerend bewijs geleverd van wat transnationaal protest en solidariteit vermag. De strijd in Nicaragua moest volgens het FSLN daarom gekoppeld worden aan de organisatie van een 'internationaal solidariteitsfront'.³ Deze strategie kan gekaderd worden in het door Keck en Sikkink beschreven 'boemerangpatroon', waarbij activisten grensoverschrijdende netwerken uitbouwen met het oog op een succesvolle strijd tegen het hun vijandige bestaande regime.⁴ In een periode waarin nog geen sprake was van een *information age* zoals we die vandaag kennen, was het overstijgen van informatiebarrières echter een belangrijke uitdaging, ook omdat de officiële kanalen in handen waren van het Somozaregime. Een strategisch belangrijke schakel voor de uitbouw van internationale solidariteit waren de Nicaraguaanse emigran-

ten en vluchtelingen, vooral in Latijns-Amerikaanse landen zoals Mexico, in de Verenigde Staten en in Europa. Talrijke Nicaraguanen hadden immers uit eigenbehoud de wijk genomen naar het buitenland, net zoals vele andere Latijns-Amerikaanse dissidenten. Die in het buitenland verblijvende Nicaraguanen waren voor het FSLN cruciaal met het oog op de uitbouw van steunpunten en transnationale netwerken om de internationale publieke opinie te sensibiliseren over de situatie in Nicaragua en sympathie met de sandinistische strijd te genereren.⁵ Om een dergelijk internationaal solidariteitsfront uit te bouwen en in goede banen te leiden, werd door het FSLN een beroep gedaan op uitgeweken Nicaraguaanse FSLN-kaders.⁶

In Europa was de sandinistische guerrillaleider Enrique Schmidt Cuadra (1949-1984) zonder twijfel de sleutelfiguur voor de uitbouw van de internationale solidariteit. Schmidt, een afstammeling van de Duitse migranten die zich vanaf het midden van de 19e eeuw vooral rond de stad Matagalpa hadden gevestigd, was in de jaren 1960 naar Europa gekomen om er te studeren aan de universiteiten van Keulen en Bremen.⁷ Na zijn studies keerde hij als vertegenwoordiger van Siemens naar Nicaragua terug en werd hij actief in de FSLN-strijd, waardoor hij in 1975 in de gevangenis belandde. Na zijn vrijlating in 1977 vluchtte hij uit Nicaragua en nam hij de wijk naar Europa. Als FSLN-vertegenwoordiger in Europa was het zijn expliciete opdracht een sandinistisch solidariteitsnetwerk uit te bouwen, niet alleen in West-Europa, maar ook in het toenmalige Oostblok.⁸ In verscheidene landen, waaronder de Bondsrepubliek, de DDR, Spanje, België en Nederland, legde hij contacten met medestanders, politieke vluchtelingen en studenten uit Nicaragua en lag hij aan de basis van de eerste Nicaraguacomités in Europa. In de Bondsrepubliek stond hij samen met enkele Nicaraguaanse studenten aan de wieg van het Infobüro Nicaragua in Wuppertal, dat zou uitgroeien tot een van de belangrijkste centra van de Europese solidariteitswerking met het sandinistische Nicaragua. In Nederland legde hij contacten met Klaas Wellinga en Hans Langenberg, vertalers van gedichten van de Nicaraguaanse bevrijdingstheoloog Ernesto Cardenal, en was zijn stimulerende aanwezigheid de aanzet tot het ontstaan van de eerste comités. Bij de uitbouw van een Europees netwerk van solidariteitscomités kon Schmidt profiteren van de sterke affiniteit met Latijns-Amerika binnen de derdewereldbeweging en van de groeiende belangstelling voor Nicaragua, onder andere dankzij de uitstraling van Ernesto Cardenal die met zijn lezingen Europa doorkruiste.

De eerste kiemen in België

In België trad Schmidt in contact met enkele Nicaraguaanse ballingen en studenten, die geleidelijk aan een solidariteitsbeweging konden opbouwen en ook derdewereldactivisten wisten te mobiliseren. Het ontstaan van dat netwerk precies in kaart brengen is vandaag de dag haast onbegonnen werk, vooral ook omdat deze fase nauwelijks gedocumenteerd is en de toenmalige Nicaraguaanse gangmakers meestal naar hun vaderland zijn teruggekeerd om zich in te zetten voor de sandinistische

strijd. Tot de voortrekkers van deze fase behoorden onder andere de FSLN-activist Jorge Canda, omwille van zijn ideologische overtuiging ook wel *el Trotsko* genoemd, en Gonzalo Murillo Romero, die na de overwinning ambassadeur in Brussel werd.⁹ Samen met andere Nicaraguaanse emigranten lagen zij aan de oorsprong van de eerste comités die vanaf eind 1977 in Antwerpen, Brussel en Louvain-la-Neuve werden opgericht. Het milieu waarin deze eerste comités ontstonden, was sterk ingebed in de Latijns-Amerikaanse emigrantengemeenschap in België. Zo vond het Nicaraguacomité te Brussel zijn vaste stek in het Latijns-Amerikaans Huis (SEUL) in de Zwedenstraat en was de Chileense vluchteling José ‘Pepe’ Corea een van de oprichters van het Antwerpse comité. De pioniers vonden in de bredere Latijns-Amerikabeweging in België een geschikte voedingsbodem voor hun zaak. Door aan te knopen met andere Latijns-Amerikaanse solidariteitsbewegingen en in het bijzonder met de Chilibeweging kon ook de verruiming naar Belgische derdewereld-activisten gemaakt worden. Illustratief daarvoor is het engagement van Jeannine Koreman die in de jaren 1970 actief was binnen de Chilibeweging. ‘Binnen de Chilibeweging wist men wie de sandinisten waren en had men toegang tot informatie die niet in de gewone media te vinden was. Vanuit de Chilibeweging ben ik in de Nicaraguabeweging gerold’, aldus Koreman, die zou uitgroeien tot een van de drijvende krachten van de solidariteitsbeweging met Nicaragua.¹⁰

In de beginfase was de Nicaraguabeweging in België in feite niet veel meer dan een netwerk van voornamelijk Nicaraguaanse ballingen en enkele derdewereld-activisten die met beperkte middelen en met een minimum aan structuren Nicaragua op de kaart trachtten te zetten, op zoek naar steun voor de sandinistische zaak. Een belangrijk actiemiddel daarvoor was het organiseren van solidariteitsavonden en lezingen over het hele land. Met een groepje trok men van de ene stad naar de andere om er te spreken over Nicaragua en de sandinistische strijd bekend te maken. Zo werd er in 1978 op het eerste Festival van de Immigrant een stand opgezet ten voordele van het Nicaraguaanse verzet.¹¹ Jeannine Koreman herinnert zich nog dat de taal die er in deze fase gesproken werd vaak heel combattief was, met slogans als ‘elke frank is een kogel’.¹² Sensibilisering van de publieke opinie en maatschappelijke organisaties in België stond centraal, maar daarnaast werd ook beoogd om het Frente materieel te steunen. Al vroeg beseftte de ontluikende Nicaraguabeweging dat samenwerking met bestaande organisaties en sociale bewegingen daarbij van cruciaal belang was om de eigen beperkte slagkracht op te vangen. In de herfst van 1978 werd door het Nicaraguacomité een dringende oproep gelanceerd aan het adres van de brede publieke opinie en verscheidene maatschappelijke organisaties. Daarin werd opgeroepen om het geweld van Somoza publiekelijk te veroordelen en naast morele steun ook materiële hulp te verlenen.¹³ Deze oproep vond weerklank bij verscheidene organisaties, waaronder de christelijke en socialistische arbeidersbeweging, die zowel morele als financiële steunacties op poten zetten.

De sandinistische revolutie en de organisatorische uitbouw van solidariteitscomités

De val van dictator Anastasio Somoza Debayle in de zomer van 1979 en de daaropvolgende machtsovername door de Junta de Gobierno de Reconstrucción Nacional onder leiding van de sandinist Daniel Ortega was een belangrijk keerpunt in de solidariteitsbeweging met Nicaragua. De uitstraling en weerklank van de sandinistische revolutie was in Europa bijzonder groot. Vooral het symbolische aspect leek een sterke aantrekkingskracht op vele tijdgenoten uit te oefenen. Een 'revolutie van het volk' was succesvol gebleken in de strijd met een gewelddadig dictatoriaal regime. Na het falen van de revoluties in landen als Chili, Argentinië en Peru, werd Nicaragua een baken voor al wie veranderingen in Latijns-Amerika beoogde. Vergelijkingen werden getrokken tussen de triomfantelijke intrede van het FSLN en de Junta Nacional in Managua en Castro's inname van Havana twintig jaar eerder.¹⁴ Het enthousiasme voor de sandinistische revolutie bleef zeker niet beperkt tot uitgesproken linkse of socialistisch geïnspireerde segmenten in de derdewereldbeweging. Illustratief daarvoor is onder andere de aanvankelijk positieve visie van het ACW over de omwentelingen in Nicaragua. De brede volksbeweging in Nicaragua luidde het begin in van een vreedzame revolutie in Latijns-Amerika, die niet toevallig op gang kwam in een gebied waar de kloof tussen arm en rijk het grootst was, aldus een analyse van het ACW-tijdschrift *De Volksmacht*.¹⁵ Dat de Verenigde Staten met het schrikbeeld van een 'tweede Cuba' voor ogen, vijandig stonden tegenover de nieuwe koers van het kleine Latijns-Amerikaanse land, maakte solidariteit met Nicaragua alleen nog maar aantrekkelijker voor de talrijke derdewereldactivisten waarvoor anti-imperialisme en solidariteit met nationale bevrijdingsbewegingen in die tijd de paswoorden waren.¹⁶ Ook het beleid van de nieuwe sandinistische regering moet in rekening gebracht worden om de uitstraling van de revolutie te verklaren. De principes van de revolutie, namelijk nationale onafhankelijkheid, gemengde economie, participatieve democratie en pluralisme, deden in Nicaragua en de rest van de wereld immers hoge verwachtingen rijzen. Kort na de machtsovername werd begonnen met de heropbouw in een geest van euforie, met onder andere grootschalige alfabetiserings- en inentingscampagnes. Dat de nieuwe regering ook katholieke geestelijken zoals Ernesto Cardenal in haar rangen telde, leek bovendien voor vele progressieve christenen het bewijs te leveren dat revolutie en christendom met elkaar verzoenbaar waren.

Al deze elementen maakten een breed draagvlak voor solidariteit met Nicaragua mogelijk en zorgden ervoor dat de sandinistische revolutie een belangrijke stimulans was voor de groei van solidariteitsbewegingen overal ter wereld. Anderzijds leidde de machtsovername op sommige plaatsen tot problemen voor de solidariteitswerking omdat die uitdagingen stelde aan de continuïteit van vele bestaande comités. Naarmate de sandinistische overwinning zich immers duidelijker was beginnen af te tekenen, hadden vele ballingen de oversteek naar hun vaderland gemaakt om daar de strijd verder te zetten. Na de machtsovername verdween elke

Badges voor Nicaragua (Amsab-ISG)

reden voor ballingschap. De Nicaraguaanse vaandeldragers verdwenen dus geleidelijk uit de Nicaraguabeweging. Voor comités die haast exclusief door Nicaraguaanse activisten werden gedragen, leidde dat onvermijdelijk tot het einde van de werking, op die manier verdwenen bijvoorbeeld het voordien zeer actieve comité van Barcelona en de twee eerste comités van Parijs van de kaart.¹⁷ Voor de Nicaraguacomités in België waren er echter minder organisatorische problemen en was er eerder sprake van een bemanningswisseling. Doordat de comités in België van meet af aan aansluiting en verruiming hadden gevonden bij andere segmenten van de derdewereldbeweging, stonden er na de revolutie activisten ter beschikking die de Nicaraguaanse comitéleden konden aflossen. Het aandeel van leden en militanten van de socialistische vakbond was niet gering, hoewel de solidariteitscomités een breed links spectrum aantrokken.¹⁸

Voortbouwend op het elan van de revolutie ontstonden er in België spontaan nieuwe groepen en initiatieven die zich op Nicaragua richtten terwijl ook in de bestaande derdewereldorganisaties de aandacht voor het land groeide. Overal in België, zowel in grote als kleinere steden, werden nieuwe solidariteitscomités opgericht. Zo ontstond in de zomer van 1979 een Mechels comité vanuit het Anti-Fascistisch Front en het Centrum Gastarbeid en werd eind 1979 vanuit het studentenmilieu een Leuvens comité op poten gezet.¹⁹ Het is onmogelijk alle lokale initiatieven en comités die het licht zagen in kaart te brengen, maar het is wel belangrijk erop te wijzen dat er een grote verscheidenheid aanwezig was op het gebied van ontstaanswijze, organisatie en profilering. Die diversiteit is een gevolg van het feit dat Nicaraguacomités die na de revolutie opgericht werden spontane initiatieven waren, sterk verbonden met specifieke lokale omstandigheden. In Gent en Brugge bijvoorbeeld werd de solidariteit met Nicaragua ingebed in respectievelijk een Midden-Amerika Komitee (ontstaan in de herfst van 1979) en een Latijns-Ame-

rika Komitee, waarvan de oprichting in maart 1980 gebeurde vanuit de basisgemeenschappen naar aanleiding van de moord op mgr. Romero in El Salvador en met een voornamelijk progressief-christelijke grondslag. Ook in Verviers en Charleroi zou er een inbedding komen in een breder Midden-Amerikacomité. Zoals uit voorgaande voorbeelden blijkt, is het onmogelijk om de activisten van de Nicaraguacomités onder een specifiek label dan 'breed links' onder te brengen. De comités herbergden mensen van divers links pluimage, gaande van progressieve christenen, sociaaldemocraten, communisten, trotskisten, maoïsten tot politiek daklozen. De activiteiten van de comités waren erop gericht de revolutie en de heropbouw van het land te ondersteunen. Dat gebeurde door het verspreiden van informatie en de organisatie van sensibiliseringsacties zoals solidariteitsavonden en lezingen. Dit vormingswerk ging samen met het opzetten van campagnes voor materiële steun. Vele comités hadden directe banden met Nicaragua en steunden kleine projecten ter plaatse.

De Nicaraguaanse ambassade in Brussel was in de eerste maanden na de machtsovername een belangrijk referentiepunt geworden voor informatie en voor de coördinatie van het werk van de solidariteitscomités. De post van ambassadeur van de sandinistische regering werd immers bekleed door Gonzalo Murillo Romero, een actief lid van het Brusselse Nicaraguacomité. De proliferatie en verscheidenheid van solidariteitscomités maakte de vraag naar coördinatie en organisatie evenwel urgenter. Voor de vertegenwoordigers van het FSLN in Europa was het immers cruciaal dat de solidariteit op alle niveaus in goede banen werd geleid en dat daarvoor het passende kader werd gecreëerd.²⁰ Daarom was er al in september 1978 een eerste Europese solidariteitsconferentie in Madrid georganiseerd. Die werd bijgewoond door vertegenwoordigers van solidariteitscomités uit ongeveer twaalf landen.²¹ De coördinatie op Europees vlak gebeurde vooral door het in 1979

opgerichte Europese secretariaat en via regelmatige Europese conferenties. Tijdens deze conferenties werd overleg gepleegd tussen de vertegenwoordigers van het FSLN en de solidariteitscomités, informatie uitgewisseld en het solidariteitswerk op Europees vlak gecoördineerd. Dat de Nicaraguacomités tot een Europees netwerk zouden uitgroeien, illustreert de herkomst van de deelnemers aan de Europese conferentie die in november 1984 plaatsvond te Brussel. Naast de Belgische Nicaraguacomités waren ook de comités uit Italië, Griekenland, Frankrijk, Nederland, Luxemburg, Groot-Brittannië, Ierland, Denemarken, Finland, Zweden, Portugal, Spanje (en Baskenland) en de Bondsrepubliek vertegenwoordigd. Tijdens die Brusselse conferentie werd ook overgegaan tot de creatie van een Europese coördinatie, die op meer permanente basis het solidariteitswerk op Europese schaal diende te coördineren en zou werken met vaste vertegenwoordigers. De verdere uitbouw van een Europese werking stuitte echter op praktische en financiële bezwaren.²²

Al in 1979 werd vanuit de Europese conferentie aangedrongen op de vorming van nationale coördinaties in de verschillende Europese landen. Die moesten vooral fungeren als referentiepunten voor het FSLN en een betere communicatie en slagvaardigheid faciliteren. In België werd eind 1979 een dergelijke Nationale Coördinatie opgericht. Aanvankelijk verzamelde die de vertegenwoordigers van de Nicaraguacomités van Antwerpen, Brussel, Mechelen, Leuven en Louvain-la-Neuve.²³ In de loop van de volgende jaren traden ook de meeste andere Nicaragua-, Midden-Amerika- en Latijns-Amerikacomités uit beide landsdelen toe. Langs Vlaamse kant waren in 1986 de Nicaraguacomités van Antwerpen, Brasschaat, Leuven en Mol bij de Nationale Coördinatie aangesloten, samen met de Midden-Amerikacomités van Gent en Mechelen en het Brugse Latijns-Amerikacomité. Voor het Waalse landsdeelte waren dat het Centraal-Amerikacomité van Verviers en de Nicaraguacomités van Quaregnon en Louvain-la-Neuve.²⁴ Het Nicaraguacomité van Luik had omwille van persoonlijke en politieke breuklijnen enkel de status van observator. Vooral de comités uit Vlaanderen en het Brusselse comité speelden een voortrekkersrol, terwijl de inbreng en betrokkenheid van de Waalse comités minder sterk ontwikkelde was. Dat gaf aanleiding tot nooit in de praktijk gebrachte voorstellen voor een regionalisering van de solidariteitswerking.²⁵ Het is belangrijk op te merken dat in tegenstelling tot landen als Nederland, waar de werking gecentraliseerd was, de Belgische Nationale Coördinatie functioneerde als een samenwerkingsverband van zelfstandige lokale comités.²⁶ Haar leidende rol zou vanaf het begin van de jaren 1980 echter steeds groter worden, vooral omdat de Nationale Coördinatie door het FSLN erkend werd als vertegenwoordiger van de Belgische Nicaraguacomités en het over een nationaal secretariaat beschikte dat relaties onderhield met de andere Europese solidariteitscomités. Dat was een belangrijke troef, zeker nadat met het aantreden van Ronald Reagan het sandinistische regime onder grote internationale druk kwam te staan en de internationale solidariteitspolitiek van het FSLN haar hoogtepunt bereikte.

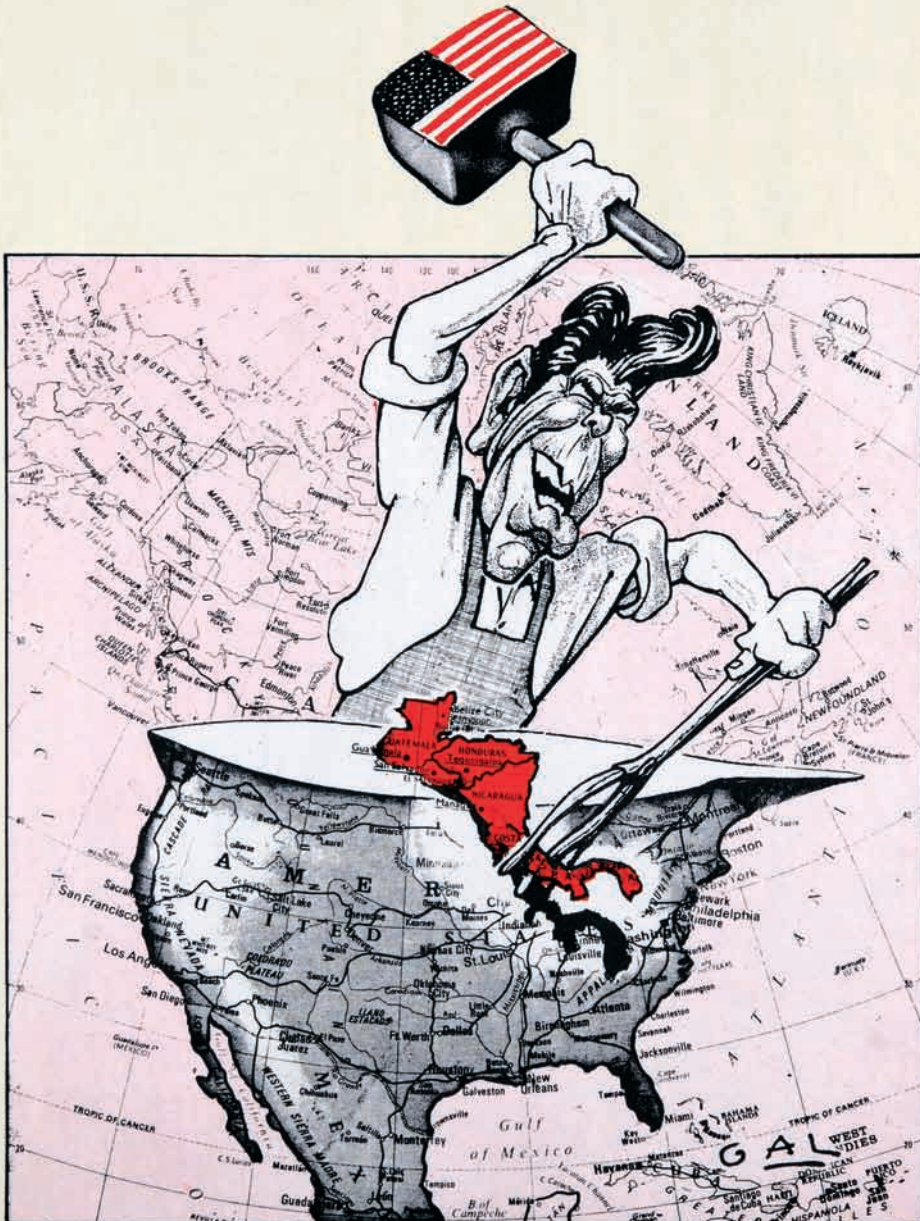
In het vaarwater van de Koude Oorlog

De ambtsaanvaarding van Ronald Reagan als president van de Verenigde Staten in januari 1981 luidde het begin in van een periode waarin het sandinistische Nicaragua – en met haar de Nicaraguabewegingen in het buitenland – volop in het vaarwater van de Koude Oorlog terechtkwamen. Terwijl de koers van president Carter ten aanzien van de sandinisten er vooral op gericht was geweest om een zekere vorm van co-existentie te bereiken, begon zijn opvolger Reagan op alle fronten een expliciet offensief tegen de regering in Managua. Dat lag in het verlengde van een buitenlands beleid dat het terugdringen van de communistische invloed in de derde wereld en in het bijzonder in Centraal-Amerika prioritair op de agenda plaatste.²⁷ De regering-Reagan zag in het sandinistische Nicaragua een communistisch en totalitair regime dat een bedreiging vormde voor de omliggende landen en de Verenigde Staten. Die visie vond bevestiging in de steun die het FSLN ontving van de Sovjet-Unie en Cuba. Met het oog op het ondermijnen van het sandinistische regime werd de financiële hulp van de Verenigde Staten aan Nicaragua stopgezet en werden internationale leningen afgebouwd. De Verenigde Staten gaven steun aan tegenstanders van het regime en in het bijzonder aan de uitbouw van een contrarevolutionair leger door voormalige leden van de Nationale Garde. Deze zogenaamde Contra's trachtten door militaire aanvallen vanuit bases in de buurlanden en door geweld tegen burgers het regime omver te werpen. Met de hulp van de CIA werden in 1984 mijnen gelegd in Nicaraguaanse havens en in 1985 werd door de Verenigde Staten een economisch embargo ingesteld. Door de escalatie van geweld en toenemende instabiliteit in de omliggende landen leek een directe Amerikaanse militaire interventie dan ook zeer reëel.

De politiek van Reagan leidde tot een boostereffect in de solidariteitsbewegingen met Nicaragua. De dreiging van een Amerikaanse interventie was voor het FSLN een reden om nog meer aandacht te besteden aan de uitbouw van een internationaal solidariteitsfront. Na een oproep van het FSLN – daarin gevolgd door de andere Centraal-Amerikaanse landen – werd in verscheidene landen een anti-interventiefrent opgericht, dat zich specifiek richtte op het sensibiliseren van de publieke opinie over de gevaren van een Amerikaanse interventie in Centraal-Amerika. In België ontstond door de samenwerking van de Nicaragua-, El Salvador- en Guatemala-comités eind 1981 een Vlaams en Waals Anti-Interventiefrent (AIF en FAI), waaraan een expliciet anti-imperialistische legitimatie werd gegeven.²⁸ In tegenstelling tot het niet zo succesvolle Waalse front, kreeg de Vlaamse tegenhanger bijzonder veel weerklank door zijn intense werking in de periode 1981-1988. De frontvorming kreeg er gestalte door het lanceren van een platformtekst waarin men de vinger legde op de economische exploitatie en de miserabele levensomstandigheden van de bevolking als de oorzaken van de instabiliteit en conflicten in Centraal-Amerika. Het AIF slaagde erin om ruim 250 Vlaamse organisaties, waaronder ook enkele politieke partijen, deze platformtekst te laten ondertekenen. Daarnaast gebruikte het AIF een ruim actierepertoire om zijn standpunten te verspreiden, onder meer via een eigen tijdschrift en het organiseren van campagnes

GEEN INTERVENTIE !

SOLIDARITEIT MET CENTRAAL-AMERIKA !

ANTI-INTERVENTIE FRONT

ver. utg.: 842136 Delevy, Steenbokstraat 32, 2000 Antwerpen

en manifestaties, veelal in nauwe samenwerking met organisaties binnen en buiten de derdewereldbeweging. Het AIF was voor de Nicaraguacomités een belangrijk kanaal voor politiek lobbywerk en voor oppositie tegen de kritische houding van de Belgische regering ten opzichte van de regering in Managua. Het AIF onderhield contacten met verscheidene politici, voornamelijk van socialistische en groene strekking, en gaf in 1983 de impuls tot de oprichting van de groep Politiekers tegen de Interventie.²⁹ Die groep volksvertegenwoordigers probeerde via parlementaire vragen en in de commissies Buitenlandse Zaken de anti-interventiethematiek aan te kaarten.

Solidariteit ten dienste van het Frente

De samenwerking met het AIF/FAI was strategisch en geconcentreerd op de dreiging van een Amerikaanse interventie in Centraal-Amerika. Voor de Nicaraguacomités gingen de doelstellingen echter verder en bleef de politieke solidariteit met het FSLN de essentie en leidraad. Naast het eigenlijke politieke lobbywerk dat plaatsgreep via het Anti-Interventiefrent, bewogen de initiatieven van de Nicaraguacomités zich vooral langs drie sporen, namelijk het informeren en sensibiliseren van de publieke opinie, het verlenen van financiële en materiële hulp aan Nicaragua en de organisatie van solidariteitsbrigades.

Sensibilisering van de publieke opinie behoorde zoals reeds aangegeven tot de initiële doelstellingen van de Nicaraguacomités. Het kwam er voor de comités op aan het imago van het sandinistische bewind in positieve zin bij te stellen, om op die manier politieke steun voor het land te verwerven. De opdracht van informatieverspreiding werd door de comités in het bijzonder ter harte genomen, omdat zij van oordeel waren dat door de Verenigde Staten een wereldwijde desinformatiecampagne werd gevoerd om de Nicaraguaanse revolutie te discrediteren en het land te isoleren.³⁰ De berichtgeving in de traditionele pers en media was in de ogen van de comités al te vaak eenzijdig gekleurd in voor de sandinisten negatieve zin. Dat wantrouwen werd gevoed door het sterke geloof in het bestaan van een antisandinistische lobby waaraan een deel van de – vooral christendemocratische – politieke elite medeplichtig werd geacht. Vooral de Christen-Democratische Internationale (CDI) moest het ontgelden, maar ook actiegroepen zoals het in Brussel gevestigde Comité Europe-Nicaragua, werden ervan beschuldigd een ideologisch offensief tegen het FSLN te voeren. Onder leiding van de Nicaraguaanse christendemocratische politicus José Esteban González berichtte dat comité via het bulletin *Dossier Nicaragua* bijzonder kritisch over het sandinistische Nicaragua.³¹ Via publicaties, spreekbeurten, affichecampagnes en allerlei andere acties probeerden de comités daar weerwoord aan te bieden en mensen warm te maken en te activeren voor het san-

Affiche van het Anti-Interventiefrent voor solidariteit met Centraal-Amerika, 1981. Ontwerp GAL (Amsab-ISG)

dinistische project in Nicaragua. De Nicaraguacomités waren door hun banden met het FSLN en met andere Europese comités als geen ander geïnformeerd over de toestand in Nicaragua en waren in dat opzicht voor vele ngo's richtinggevend. Informatie werd onder meer verspreid in het sinds 1983 door het Nicaraguacomité van Brussel uitgegeven maandblad *Amérique Centrale*. Vele acties die door de comités georganiseerd werden, waren onderdeel van door Nicaragua gelanceerde internationale campagnes, zoals *Nicaragua zal overleven*, een campagne die in 1986 zowel in de Verenigde Staten en Canada als in een vijftiental Europese landen werd gevoerd. Deze informatiecampagnes van de Nicaraguacomités gingen vaak hand in hand met de inzameling van fondsen voor de organisatie van financiële en materiële hulp.

Het ondersteunen van Nicaragua via materiële en financiële hulp was een tweede manier waarop de Nicaraguacomités aan solidariteit gestalte gaven. De projecten en steun waarvoor de comités zich engageerden, werden voornamelijk bepaald door het Frente en dan vooral door de Fundación Augusto César Sandino (FACS), een organisatie die de projectenwerking van de buitenlandse ngo-wereld in Nicaragua stuurde.³² De Nationale Coördinatie was door de contacten met FACS de voortrekker van materiële en financiële steunacties, maar ze was sterk afhankelijk van de inzet en mogelijkheden van de lokale comités en diende daarenboven rekening te houden met hun beperkte financiële armslag. Dankzij de bijdragen van de lokale comités en de sponsoring door verscheidene politici en organisaties kon de Nationale Coördinatie evenwel ingaan op sommige vragen van het FSLN naar materiële en financiële steun. Zo werd er bijvoorbeeld voor ongeveer 40.000 BEF schrijfmateriaal aangekocht voor de materiële ondersteuning van de Nicaraguaanse verkiezingen van 1984.³³ Wanneer in datzelfde jaar op een internationale solidariteitsbijeenkomst in Managua door FACS een oproep werd gelanceerd om een project voor medische opvang te ondersteunen door de aankoop van ambulances, beantwoordden de Belgische Nicaraguacomités die vraag. De totale kosten liepen op tot ongeveer 600.000 BEF.³⁴ In samenwerking met de Franse Nicaraguacomités kon men bovendien een tweede ambulance aankopen. In het kader van de campagne *Nicaragua zal overleven*, werden door de lokale comités inzamelacties georganiseerd: het Leuvense comité hield zich vooral bezig met het verzamelen van keukenmateriaal en de organisatie van een derdewereldcafé, in Charleroi verzamelde men schoolmateriaal en medicijnen en in Mol werd financiële ondersteuning gezocht bij de Turnhoutse afdeling van de socialistische partij en bij de Jongsocialisten.³⁵

Om de eigen beperkte financiële slagkracht op te vangen, ontwikkelden de Nicaraguacomités zowel op het niveau van de Nationale Coördinatie als op dat van de lokale comités een nauwe samenwerking met de brede ngo-wereld. In het begin van de jaren 1980 diende de Nationale Coördinatie verscheidene projecten in bij het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (NCOS). Zo werd in 1980 een project aanvaard voor de financiering van de bouw en uitrusting van werkplaatsen in lagere scholen door het Nicaraguaanse ministerie van Onderwijs.³⁶ Het werd echter al snel duidelijk dat voor de projectenwerking via het NCOS samen-

werking met de ngo-wereld cruciaal was. FOS-Socialistische Solidariteit en Oxfam België waren al sinds de revolutie sterk gefocust op Nicaragua, maar ook ngo's als Broederlijk Delen en Coopibo waren actief met het land bezig. Onder impuls van de toegenomen internationale druk op Nicaragua en gestimuleerd door het FSLN dat pleitte voor de oprichting van een internationaal consortium van ngo's, kwam het in 1984 tot een Belgisch miniconsortium rond het internationale FACS-project *Sandino Vive*.³⁷ In het kader van dat programma lanceerde het consortium een gezamenlijk project voor steun aan coöperaties rond de stad Esteli. Dit gezamenlijk initiatief zou de volgende jaren uitgroeien tot een forum waar ngo's hun acties voor Nicaragua coördineerden en waar de Nicaraguacomités hun medewerking aan verleenden.

Dat de werking van de Nicaraguacomités nauw verbonden was met de internationale strategieën van het FSLN en gestalte kreeg in functie van sandinistische belangen, illustreert ook het brigadewerk dat de comités gedurende de jaren 1980 op poten hebben gezet. Onder andere voortbouwend op de historische voorbeelden van de brigades naar Cuba en Vietnam en profiterend van de grote stroom politieke toeristen die het land van de revolutie bezochten, maakte het FSLN strategisch gebruik van het idee van solidariteitsbrigades. Op vraag van het FSLN gingen ook de Belgische Nicaraguacomités over tot het organiseren van dergelijke brigades. De Nationale Coördinatie was belast met het werven, selecteren en voorbereiden van de vrijwilligers, evenals met de praktische organisatie. De inhoud en de modaliteiten van de brigades werden bepaald door het FSLN en in het bijzonder door het Comité Nicaragüense de Solidaridad con los Pueblos (CNSP), een politiek gestuurde organisatie die aanvankelijk tot doelstelling had de solidariteit vanuit Nicaragua met andere volkeren te coördineren, maar die haar werking vooral uitgebreid had naar het in goede banen leiden van de internationale brigades. De financiering van de brigades was een kwestie van autofinanciering: de deelnemers dienden hun reis- en verblijfkosten zelf te betalen. Solidariteitsbrigades waren een actiemiddel dat aansloot bij de visie van de comités dat solidariteit pas duurzaamheid en weerklank kan vinden als zij gestoeld is op persoonlijke ervaring en daadwerkelijke steun. Meer nog dan het solidariteitswerk ter plaatse, was vooral de persoonlijke ervaring en de terugkoppeling naar de eigen gemeenschap cruciaal in de betekenis die werd gegeven aan het brigadewerk. De centrale doelstelling was dat de *brigadistas* persoonlijk gevormd werden door hun verblijf in Nicaragua en met hun ervaringen en verhalen de solidariteit zouden verspreiden in hun thuisland. Na hun terugkeer werd van hen verwacht dat zij op gespreksavonden, in artikels en op andere manieren getuigenis zouden afleggen van hun activiteiten en zo een enthousiasmerend uithangbord zouden vormen voor de solidariteit met Nicaragua.

Het escaleren van de Contraoorlog en de Amerikaanse invasie in Grenada in 1983 was het startschot voor een meer intensieve ontplooiing van brigades. In november 1983 lanceerde de sandinistische regering een wereldwijde oproep voor internationale werkbrigades om te helpen bij de koffiepluk. Door de vrees voor een op stapel zijnde Amerikaanse invasie en door de militaire strijd tegen de aanvallen

van Contratroepen, was er immers een tekort aan arbeidskrachten. Ongeveer 1500 internationale vrijwilligers, waarvan ongeveer 660 uit de Verenigde Staten en ongeveer 150 uit de Bondsrepubliek, beantwoordden de oproep en vertrokken naar Nicaragua.³⁸ Ook de Belgische Nicaraguacomités droegen hun steentje bij. Sinds 1983 werd de organisatie van brigades geïnstitutionaliseerd en werden jaarlijks een zomer- en winterbrigade georganiseerd, naast allerlei andere gelegenheidsbrigades. Zo waren er bouwbrigades die belast waren met de bouw van gezondheidscentra, scholen en andere infrastructuurwerken, terwijl de productiebrigades die in de winter vertrokken, instonden voor het helpen bij het oogsten, vooral van koffie en katoen. Het brigadewerk werd sterk in banen geleid door CNSP, die brigades strategisch inzette voor politieke doeleinden. Zo werden brigades regelmatig ingezet in gebieden waar de sympathie voor de sandinisten bij de plaatselijke bevolking zwak was, om op die manier de politieke steun in de streek te vergroten.³⁹ In de periode 1983-1987 participeerden meer dan 250 Belgen in de solidariteitsbrigades die door de Nicaraguacomités werden georganiseerd.⁴⁰ Dat aantal moet nog vermeerderd worden met de talrijke deelnemers van brigades die georganiseerd werden op initiatief van andere organisaties en groepen. Er werden immers ook door ngo's en door leden van maatschappelijke groepen en organisaties, die hun solidariteit met Nicaragua in de praktijk wensten te brengen, verschillende brigades opgericht. Op die manier werden er onder andere vanuit de KAJ, het ABVV, zijn Waalse tegenhanger FGTB en Oxfam-Wereldwinkels brigades georganiseerd. Die brigades kwamen veelal in nauwe samenwerking met de Nicaraguacomités tot stand. De solidariteitscomités waren immers door hun expertise en contacten als het ware de sleutel om de deur van het revolutionaire Nicaragua te openen en stonden in voor de voorbereiding en vorming van de brigadisten en de contacten ter plaatse.

Naast de eerder genoemde activiteiten behoorde ook het opzetten van banden tussen steden in België en Nicaragua tot de doelstellingen van de Nicaraguacomités. In tegenstelling tot landen als Nederland en de Bondsrepubliek, waar er tientallen stedenbanden ontstonden, kwam deze vorm van solidariteit in België echter niet zoals gehoopt van de grond. De meest bekende en nog steeds bestaande stedenband is ongetwijfeld de *hermanamiento* tussen Mol en Santo Tomás, waarvan het ontstaan nauw verbonden is met het lokale Nicaraguacomité, maar ook afhankelijk was van de steun vanuit de lokale politiek. De afhankelijkheid van politieke steun en een gebrek aan interesse vanwege de Belgische politiek kunnen mee verklaren waarom het stedenbandverhaal in België niet echt een succes werd. Enkele stedenbanden kwamen trouwens los van de Nicaraguacomités tot stand.⁴¹

Aan de hand van het voorgaande overzicht is niet alleen duidelijk geworden dat de Nicaraguacomités een bijzonder grote activiteit aan de dag legden en opereerden in functie van de door het FSLN bepaalde agenda, maar ook dat zij zeker niet ge-

Pamflet van het Nicaraguacomité van Gent met een oproep tot steun aan twee projecten rond alfabetisering en landbouwontwikkeling in Nicaragua (Amsab-ISG)

Gent, november 1980

AKTIE 11 11 11

Het **NICARAGUA-KOMITEE** in Gent werd op 14 februari 1980 opgericht. Het volk, dat na de val van Somoza 19 juli 1979, het land wederopbouwt, moet geholpen worden. Het komitee verzorgde talrijke informatieavonden in Gent en Oost-Vlaanderen. O.a. werd 20 000 B.F. overgemaakt aan het Sandinistisch bevrijdingsfront FSLN voor de alfabetiseringscampagne, die op 8 maanden tijd het analfabetisme terugdrong van 50 % naar 13 %.

Het **NICARAGUA-KOMITEE** ijvert tegen de toenemende dreiging van politieke en militaire interventie, die uitgaat van de USA en haar bondgenoten. Men tracht het nieuwe regime te ontwrichten door openlijke of verholen economische tussenkomst of rechtse propaganda. De CIA doet hier aan mee.

Het **NICARAGUA-KOMITEE** werkt mee aan de nationale mobilisatie- en informatiecampagne rond Nicaragua en Centraal-Amerika. In dit kader werken we mee aan de 11.11.11. actie. We roepen op tot steun aan de twee projekten rond alfabetisering en het projekt dat de ontwikkeling van landbouw en veeteelt helpt meefinancieren, evenals de projekten voor de andere Centraal-Amerikaanse landen. Want het lot van Nicaragua is nauw verbonden met de ontwikkelingen in de andere landen van het continent (El Salvador, Guatemala,...)

Kontaktdres van het **SOLIDARITEITSKOMITEE NICARAGUA** in Gent :
Guinardstraat 14 9000 Gent

FINANCIELE STEUN : ASLK nr. 001-0965294-26

v.u. dirk cosyns guinardstraat 14 9000 gent
Niet op de openbare weg gooien a.j.b.

isoleerd optraden. Het was juist door intense contacten en een nauwe samenwerking met de bredere derdewereldbeweging dat de Nicaraguacomités een voortrekkersrol voor de solidariteit met Nicaragua hebben kunnen spelen. Dat de comités toenadering en samenwerking met andere groepen en organisaties nastreefden, berustte op zowel noodzaak als strategische gronden. Met een tiental comités over het hele land verspreid, met een weinig geformaliseerde werking die sterk afhankelijk was van vrijwilligers en daarenboven steunde op autofinanciering, was samenwerking gewoon een praktische noodzaak. Er was echter ook een politiek-strategische motivatie aanwezig. Door de Nationale Coördinatie werd er immers herhaaldelijk op aangedrongen dat de Nicaraguacomités geen massaorganisaties konden en moesten worden, maar dat het daarentegen hun taak was een ‘vonk van solidariteit’ te laten overslaan naar bestaande organisaties, partijen en vakbonden, met het oog op een zo breed mogelijke steun.⁴² Die visie werd nadrukkelijk verdedigd door Francisco de Asis Fernandez, voorzitter van CNSP, tijdens zijn bezoek aan België in oktober 1984.⁴³ Tijdens zijn toespraak voor de solidariteitscomités onderlijnde hij dat internationale solidariteit een verdedigingslinie voor de revolutie moest zijn en dat daarom het solidariteitsfront vanuit de Nicaraguacomités diende uitgebreid te worden door het sluiten van bondgenootschappen met zo veel mogelijk groepen en organisaties.

Die doelstellingen leken in de eerste helft van de jaren 1980 haalbaar. De internationale aandacht voor het land, de dreiging van een Amerikaanse interventie in Centraal-Amerika en de brede sympathie en steun binnen de derdewereldbeweging voor het sandinistische Nicaragua, boden een ideaal klimaat voor de solidariteitscomités en zorgden ervoor dat er een brede Nicaraguabeweging ontstond, aangevoerd door de comités. Het aantal brigades nam toe, evenals de interesse en betrokkenheid vanuit verscheidene organisaties. Vanuit de ngo-wereld werden vele projecten voor Nicaragua gelanceerd, terwijl ook in de vakbewegingen – vooral bij de basis – de interesse groeide. Het positieve klimaat en de brede sympathie voor Nicaragua zou echter niet lang standhouden en al snel afbrokkelen.

De tijden veranderen: de neergang van de Nicaraguacomités

Vanaf het midden van de jaren 1980 bleek het sandinistische Nicaragua voor de publieke opinie steeds minder te lijken op het geïdealiseerde land van de revolutie. De euforie van het begin had plaats gemaakt voor een stroom van slecht nieuws uit Nicaragua. Als gevolg van de Amerikaanse boycot en de aanslepende oorlog tegen de Contra's, werd het land meegezogen in een neerwaartse economische spiraal, terwijl interne twisten en radicalisering binnen het FLSN het imago van het regime zowel in Nicaragua als in het buitenland ondermijnden. Het internationale aanzien van de sandinisten kreeg een flinke deuk door het rapport van Amnesty International dat begin 1986 werd gepubliceerd en waarin sprake was van grove schendingen van mensenrechten en van de intimidatie en arrestatie van oppositieleden door het FSLN.⁴⁴ Ook binnen de christelijke ngo-wereld en arbeiders-

beweging in België nam de kritiek op het sandinistische regime toe, zeker nadat een ACW-rapport ernstige bedenkingen had geformuleerd bij de mensenrechten in Nicaragua.⁴⁵ Naarmate de Koude Oorlog zijn eindfase inzette en een Amerikaanse interventie onwaarschijnlijker werd, verdween Nicaragua steeds meer uit de aandacht van de internationale politiek en media. Dat alles was niet zonder gevolgen voor de Nicaraguabeweging, die aan uitstraling verloor. Het einde in mineur van het eens zo actieve Anti-Interventie Front in 1988 was een signaal voor de veranderende context. Tijdens de laatste vergadering van de stuurgroep – waar de Nicaraguacomités niet meer vertegenwoordigd waren – werd er vastgesteld dat de energie om verder te gaan ontbrak.⁴⁶ De voortrekkersrol van de Nicaraguacomités werd in de tweede helft van de jaren 1980 steeds meer uitgehold ten voordele van de ngo's van het consortium Sandino Vive. Die ngo's hadden immers meer financiële armslag en konden steunen op een professionele organisatie, zoals bijvoorbeeld Oxfam België, dat in 1988 ongeveer 23 projecten uitvoerde in Nicaragua en er over lokale vertegenwoordigers beschikte.⁴⁷ De Nationale Coördinatie van de Nicaraguacomités had het ook moeilijker haar rol te blijven vervullen als gevolg van de uitdunning van de lokale comités. In die context is het ook niet verwonderlijk dat er een interne identiteitscrisis bij de comités aan de oppervlakte kwam, die zich vooral kristalliseerde in een interne discussie over de vraag of de comités nog wel een specifieke rol te spelen hadden en of zij zich niet dienden te integreren in de ngo-wereld. Hoewel het belang van goede relaties en ad-hocsamenwerking met de ngo-wereld werd benadrukt, was een meerderheid binnen de comités van oordeel dat in de politieke solidariteit met het sandinistische Nicaragua de eigenheid van het comitéwerk lag – en dat daarom een samengaan met de traditionele ngo's met hun meer 'humanitaire' aanpak diende afgewezen te worden.⁴⁸

De tiende verjaardag van de revolutie en de wereldwijde campagne die door het FSLN werd gelanceerd om dat moment te gedenken, werd door de comités aangegepen om in 1989 in samenwerking met de ngo's van het consortium Sandino Vive een nationale campagne te organiseren onder de slogan 'Nicaragua laat je niet los'/'Moi, je suis Nica'. De doelstelling van de campagne was de solidariteit met Nicaragua nieuw leven in te blazen en het land opnieuw in de aandacht van het brede publiek te plaatsen.⁴⁹ Een politiek memorandum en een petitie aan het adres van de Belgische regering eisten een verbetering van de politieke en economische relaties tussen België en Nicaragua en een bilaterale samenwerking met financiële steun van de Belgische regering. De campagne kreeg veel weerklank in verscheidene tijdschriften en er werden heel wat lokale acties op poten gezet. Dat de campagne van 1989 nu niet zozeer draaide rond de tiende verjaardag van de revolutie, maar wel georganiseerd werd met het oog op de verkiezingen van 1990, werd duidelijk onderlijnd tijdens het Derde Congres van Solidariteit dat in juli 1989 plaatsvond in Managua. De aanwezige vertegenwoordigers van solidariteitscomités en ngo's van over de ganse wereld werd op het hart gedrukt prioriteit te geven aan de ondersteuning van de verkiezingscampagne van het FSLN voor de presidentiële, legislatieve, regionale en gemeentelijke verkiezingen van 25 februari 1990.⁵⁰ Trouw aan hun

Verwelkoming van Vlaamse brigadisten in de school van La Estancia (Amsab-ISG)

principes van politieke solidariteit, gaven de comités financiële en morele steun aan de verkiezingscampagne van het FSLN. In tegenstelling tot de verwachtingen, waren de verkiezingen een nederlaag voor het FSLN onder leiding van Daniel Ortega en een overwinning voor de door Violeta Chamorro geleide Unión Nacional Opositora (UNO), een antisandinistische coalitie van diverse oppositiepartijen die kon rekenen op de steun van de Verenigde Staten. Voor het FSLN braken woelige tijden aan en in de moeilijke fase van de machtsoverdracht kwamen ernstige interne spanningen naar boven. Ook voor de solidariteitscomités in het buitenland was de verkiezingsnederlaag van het FSLN een zware klap. Hoewel de Belgische comités in een eerste reactie op de verkiezingsuitslag lieten weten dat na deze nederlaag hun solidariteit en steun aan het FSLN niet zou verminderen, was de ontgoocheling bij de achterban groot en er werden in de eerste maanden na de verkiezingen vele analyses gemaakt over de oorzaken en gevolgen van het einde van meer dan tien jaar sandinistisch bewind. Na de ontgoocheling van de verkiezingsnederlaag kwamen er met de interne twisten binnen het FSLN en met de manier waarop de partij haar materiële belangen trachtte te verzekeren nog meer deuken in het morele prestige van het Frente.⁵¹ Meer nog dan morele factoren zoals ontmoediging en ontgoocheling, was de desin-

tegratie van de internationale solidariteitsstructuren nefast voor de Belgische comités. Met het einde van het sandinistische regime verdwenen ook de door het FSLN uitgebouwde internationale structuren en informatiekkanalen, die voordien de sterkte van de solidariteitscomités hadden gevormd. Zonder de sturing vanuit Nicaragua viel de werking van het Europese netwerk van de Nicaraguacomités stil. Met de machtswisseling kwam ook een einde aan de rol van de Nicaraguaanse ambassade te Brussel als belangrijke schakel voor de solidariteitswerking van de Belgische comités, terwijl in Antwerpen het Nicaraguaanse ereconsulaat dat werd geleid door Jeannine Koreman, de deuren sloot. 'Mocht internet toen hebben bestaan dan waren de zaken misschien anders gelopen, maar met een intern verdeeld FSLN en zonder informatie en sturing vanuit Nicaragua was onze werking haast onmogelijk geworden', zo getuigt Georges Spriet, een van de toenmalige vaandel dragers van de comités.⁵² Inderdaad, in korte tijd stierven de Nationale Coördinatie en de meeste lokale Nicaraguacomités na 1990 een stille dood. Het Molse Nicaraguacomité was een uitzondering en kon dankzij haar sterke lokale inbedding en vooral via de stedenband het woelige tij overleven. Toch moet de neergang van de Nicaraguacomités ook in een breder perspectief geplaatst worden. Ook andere Latijns-Amerikacomités gingen immers aan het begin van de jaren 1990 door een diepe crisis en leken geen uitstralingskracht meer op de jongere generaties uit te oefenen. De oorzaak daarvan moet ongetwijfeld gezocht worden in het veranderde tijdsklimaat als gevolg van politieke omwentelingen, zoals de val van de Berlijnse Muur en socioculturele transformaties sinds de tweede helft van de jaren 1980. Binnen de brede derdewereldbeweging manifesteerde er zich duidelijk een crisis van het anti-imperialistische gedachtegoed dat sinds de jaren 1970 haar opgang had gemaakt en waarvan de landencomités een typische exponent waren geweest.⁵³ Voor de Nicaraguacomités, die zich vanaf hun ontstaan sterk geïdentificeerd hadden met anti-imperialistische strijd en revolutie en gedragen werden door een van deze idealen overtuigde generatie, was het bijzonder moeilijk om zich te handhaven in een tijd waarin, naar de woorden van Eduardo Galeano, geen plaats meer leek te zijn voor revolutie en links engagement.⁵⁴

Conclusie

Deze historische studie heeft aangetoond dat de Belgische Nicaraguacomités, die op het eerste gezicht een uitsluitend lokaal en misschien zelfs marginaal fenomeen zouden kunnen lijken, dat hoegenaamd niet waren. Net als in de andere Europese landen was hun oorsprong en organisatie nauw verbonden met de internationale strategieën van het FSLN en waren zij ingebed in een transnationaal netwerk. Dat netwerk was een belangrijke troef die de Nicaraguacomités toeliet om ondanks hun beperkte middelen een voortrekkersrol te spelen in de brede solidariteitsbeweging met Nicaragua. De comités zijn illustratief voor het proces van maatschappelijke verbreding en ideologische verdieping dat de derdewereldbeweging in de jaren 1970 en 1980 kenmerkte. De Nicaraguaabeweging in België omvatte een breed

spectrum aan organisaties en groepen, gaande van ngo's tot vakbondsgroepen en jeugdbewegingen. De solidariteitsbeweging met Nicaragua kon aanknopen bij een sterke stroming binnen de derdewereldbeweging die sociale revolutie in de derde wereld en de strijd tegen het kapitalisme en imperialisme centraal stelde. In het verlengde van die optiek hebben de comités dan ook geen graten gezien in een uitgesproken politieke solidariteit en in een sterke identificatie met het sandinistische project in Nicaragua. Daardoor hebben de comités misschien al te veel de ogen gesloten voor het inzicht dat politiek niet altijd overeenstemt met idealen en dat de tijden en opvattingen veranderen.

- (1) Matilde ZIMMERMANN, *Sandinista: Carlos Fonseca and the Nicaraguan Revolution*, Durham: Duke University Press, 2004, p. 69-87.
- (2) Andres PEREZ, The FSLN after the Debacle: The Struggle for the Definition of Sandinismo. In: *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 34(1992)1, p. 115-117.
- (3) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Toespraak van Francisco de Asis Fernandez, voorzitter CNSP, tijdens het Vredeskamp van juli 1984.
- (4) Margaret E. KECK & Kathryn SIKKINK, *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*, New York: Cornell University Press, 1998, p. 13.
- (5) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Nota van Jeannine Koreman aan Bert Cleymans, Algemeen secretaris NCOS, 14/09/1984.
- (6) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Toespraak van Francisco de Asis Fernandez, voorzitter CNSP, tijdens het Vredeskamp van juli 1984.
- (7) Begin 1979 nam Schmidt opnieuw de wapens op in Nicaragua en na de revolutie werd hij politiechef van Managua en vervolgens minister van Communicatie in de Junta Nacional. Op 5 november 1984 sneuvelde hij in de Contraoorlog. Een korte biografische notitie is te vinden in: Michael RADU, *Revolutionary Elites*. In: Michael RADU (red.), *Violence and the Latin American Revolutionaries*, New Brunswick: Transaction Books, 1988, p. 115. Voor een uitgebreide biografie: Hans HUBNER e.a., *Enrique Presente. Enrique Schmidt Cuadra. Ein Nicaraguaner zwischen Köln und Managua*, Keulen: Schmidt von Schwind Verlag, 2004.
- (8) Michael RADU, Eastern Europe and Latin America. In: Eusebio MUJAL-LEON (red.), *The USSR and Latin America. A Developing Relationship*, Boston: Unwin Hyman, 1989, p. 258; Interview met Jeannine Koreman door Kim Christiaens, Antwerpen, 15/05/2009.
- (9) Interview met José 'Pepe' Corea door Kim Christiaens, Antwerpen, 06/07/2009.
- (10) Interview met Jeannine Koreman door Kim Christiaens, Antwerpen, 15/05/2009.
- (11) *Solidaridad*, 06/1989.
- (12) Interview met Jeannine Koreman door Kim Christiaens, Antwerpen, 15/05/2009.
- (13) *De Volksmacht*, 27/10/1978.
- (14) *Solidaridad*, 09/1979.
- (15) *De Volksmacht*, 09/05/1980.
- (16) William M. LEOGRANDE, The Revolution in Nicaragua: Another Cuba. In: *Foreign Affairs*, 58(1979)1, p. 28-50.
- (17) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/122, Bedenkingen van Jeannine Koreman bij de uiteenzetting van Francisco de Asis Fernandez, 11/10/1984.
- (18) Interview met Georges Spriet door Kim Christiaens, Gent, 03/09/2009.
- (19) Interview met Paul Hermans door Kim Christiaens, Oostende, 28/09/2009.
- (20) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Verslag van de Nationale Coördinatie, 26/03/1985.
- (21) Nicaraguacomité Mol, Archief Nicaraguacomité, Toelichting bij het ontstaan van de Europese werking, 1985.
- (22) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Verslag van de Nationale Coördinatie, 26/03/1985.

- (23) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Verslag van de Nationale Coördinatie, 31/03/1990.
- (24) Nicaraguacomité Mol, Archief Nicaraguacomité, Verslag van de Europese coördinatie, 01/02/1986.
- (25) Nicaraguacomité Mol, Archief Nicaraguacomité, Verslag van de Algemene Vergadering van de actieve leden van de Nicaraguacomités, 04/05/1986.
- (26) *Amérique Centrale*, 03/1989.
- (27) Dario MORENO, *U.S. Policy in Central America. The Endless Debate*, Gainesville: University Press Of Florida, 1990, p. 82-88.
- (28) *Solidaridad*, 10/1981.
- (29) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Politieke analyse van de solidariteit, s.d.
- (30) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Politieke analyse van de solidariteit, s.d.
- (31) *Amérique Centrale*, 03/1989; Liduine ZUMPOLLE & Ted VAN HEES (red.), *De Contra's en Europa. De Europese bijdrage aan Reagans anti-Sandinistische campagne*, Den Haag: Pax Christi Nederland, 1988, p. 89-98.
- (32) Zie de website van FACS: <http://www.facs.org.ni>, bij publicatie tijdelijk onbeschikbaar; Solon BARRACLOUGH e.a., *Nicaragua. Desarrollo y supervivencia*, Madrid: IEPALA Editorial, 1988, p. 38.
- (33) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/122, Verslag van de actie voor verkiezingsmateriaal, 02/08/1984.
- (34) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Verslag van de Nationale Coördinatie, 10/10/1984.
- (35) Nicaraguacomité Mol, Archief Nicaraguacomité, Verslag van de Nationale Coördinatie, 26/02/1986.
- (36) 11.11.11, Archief NCOS, Projectenanimatie, Project nr. 890.
- (37) Tot het consortium behoorden NCOS, FOS, Oxfam, Broederlijk Delen, Mensenbroeders, Coopibo, Solidarité Socialiste, CNCD, Entraide et Fraternité en SOS Faim; 11.11.11, Archief NCOS, nr. 1444, map Sandino Vive.
- (38) Roger C. PEACE, *Peace Movements and the Cold War in the Third World: The Case of Sandinista Nicaragua*. Paper presented at: *Peace Movements in the Cold War and Beyond: An International Conference*, London School of Economics, 01-02/02/2008, p. 14.
- (39) Interview met Jeannine Koreman door Kim Christiaens, Antwerpen, 15/05/2009; Interview met Paul Hermans door Kim Christiaens, Oostende, 28/09/2009.
- (40) *Amérique Centrale*, 03/1989.
- (41) Walter LOTENS, *Deuken in Sandino's hoed. Over internationale solidariteit*, Mol: Uitgeverij Libertas, p. 154-157.
- (42) *Solidaridad*, 06/1989.
- (43) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Toespraak van Francisco de Asis Fernandez, voorzitter CNSP, Brussel, 06/10/1984.
- (44) Amnesty International, *Nicaragua: The Human Rights records*, Londen: Amnesty International Publications, 1986.
- (45) KADOC, Archief Algemeen Christelijk Werkersverbond, 30/1513, Verslag van L. Delanghe over zijn zending naar Guatemala en Nicaragua, 1986.
- (46) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Verslag van de Nationale Coördinatie, 05/11/1988.
- (47) *Solidaridad*, 12/1988.
- (48) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Verslag van de Nationale Coördinatie, 21/05/1988.
- (49) 11.11.11, Archief NCOS, nr. 1444, Nicaragua-actie, 1989; Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/126, Presentatiemap campagne 10 jaar Nicaragua, 1989.
- (50) Amsab-ISG, Archief Midden-Amerika Komitee Gent, 272/124, Verslag van Stéphane Rillaerts over het Derde Congres van Solidariteit in Managua, 20-22/07/1989.
- (51) Walter LOTENS, *Deuken in Sandino's hoed [...]*, p. 10-11.
- (52) Interview met Georges Spriet door Kim Christiaens, Gent, 03/09/2009.
- (53) Hans BEERENDS, *De Derde Wereldbeweging. Geschiedenis en Toekomst*, Utrecht/Den Haag: Van Arkel/Novib, 1993, p. 67-74.
- (54) *Solidaridad*, 04/1990.